

Examen VWO

2017

tijdvak 1
dinsdag 16 mei
9.00 - 12.00 uur

aardrijkskunde

Dit examen bestaat uit 33 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 68 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Bij elke vraag kun je, indien gewenst, De Grote Bosatlas, 54e druk gebruiken.

Wereld

Opgave 1 – Globalisering van McDonald's

Bestudeer de bronnen 1 en 2 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

Gebruik atlaskaart 247C.

Hieronder staan vier begrippen:

- amerikanisering;
- global village;
- internationale arbeidsverdeling;
- multinationale onderneming.

1p 1 Welk van deze begrippen is het minst van toepassing op atlaskaart 247C?

Vanaf 1990 opende McDonald's in veel landen in Europa en Azië een eerste restaurant.

2p 2 Geef vanuit twee dimensies aan waarom McDonald's vanaf toen in veel landen in Europa en Azië een eerste restaurant opende.

Gebruik bron 1.

Globalisering leidt zowel tot homogenisering als tot herwaardering van nationale identiteiten.

2p 3 Geef aan

- waaraan homogenisering te herkennen is in bron 1;
- op welke manier uit bron 1 blijkt dat McDonald's inspeelt op de herwaardering van nationale identiteiten.

Gebruik bron 2.

2p 4 Beredeneer dat anders-globalisten de cartoon in deze bron kunnen gebruiken om hun standpunt over globalisering duidelijk te maken.

Gebruik kaartblad 247.

Naast het fastfood van McDonald's worden ook andere westerse producten als flesjes Coca Cola en IKEA-meubelen op veel plekken in de wereld verkocht.

2p 5 Geef aan

- bij welk van deze drie producten diffusie het verst gevorderd is;
- waarom diffusie bij dit product verder is gevorderd dan bij de andere twee producten.

Opgave 1 – Globalisering van McDonald's

bron 1

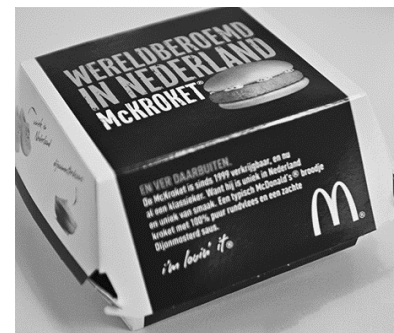
McDonald's around the world

McDonald's is de grootste hamburgerketen ter wereld. Per dag wordt door 68 miljoen mensen een bestelling gedaan in één van de 5.000 restaurants verspreid over 119 landen.

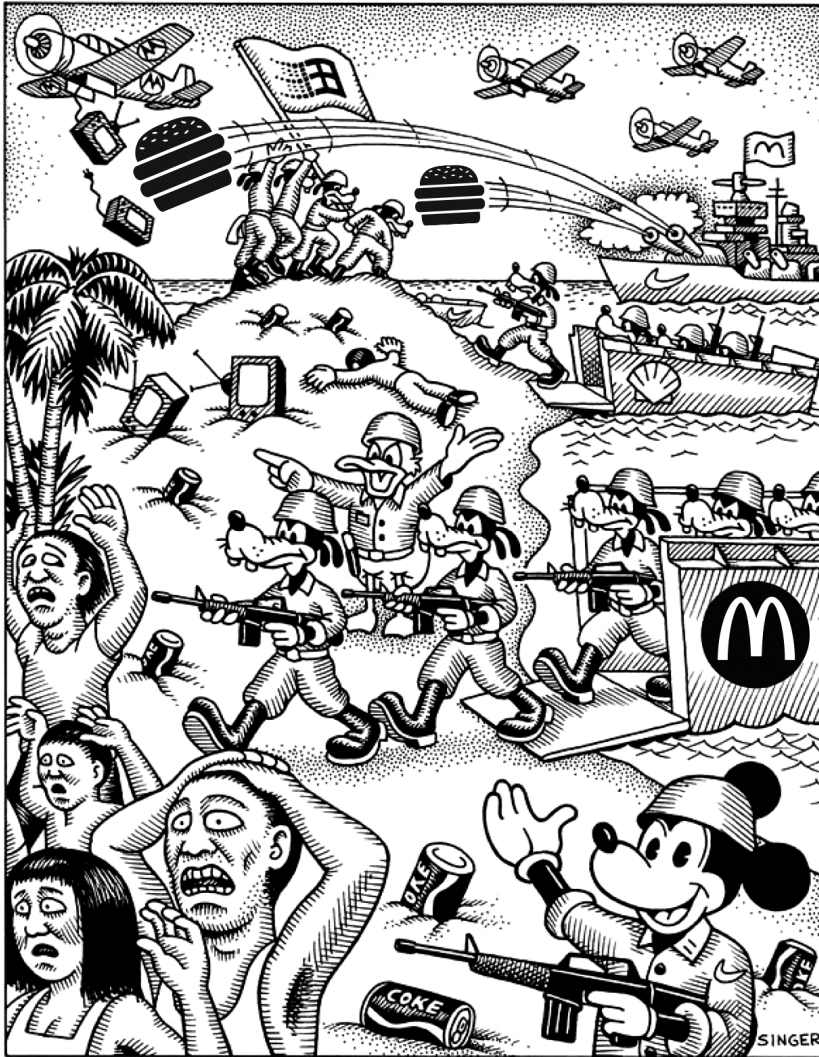
Het aanbod in de restaurants is niet overal hetzelfde: In India serveert McDonald's de Chicken Maharaja Mac: het is de kipvariant van de welbekende Big Mac die met rundvlees bereid wordt. De Spiced Butter Teppanyaki is een kruidige kipburger met knoflookboter die in Singapore te bestellen is. In Nederland is de McKroket verkrijgbaar en in Frankrijk staat de CroqueMcDo op het menu. Deze burger is een variant op de klassieke Croque Monsieur (een soort tosti).

In Canada kun je in de zomermaanden zelfs een burger met kreeft krijgen: de McLobster.

bron 2

Visie van een cartoonist op globalisering

De originele cartoon is op details bewerkt.

Opgave 2 – Wereldsteden vergeleken

Bestudeer de bronnen 1 en 2 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

Gebruik bron 1.

De omvang van het bebouwde oppervlak in Noord-Amerikaanse wereldsteden verschilt van dat in Aziatische wereldsteden.

- 2p **6** Beredeneer op welke manier dit verschil is ontstaan.

Gebruik de bronnen 1 en 2.

In bron 2 zijn met de letters a tot en met d vier groepen wereldsteden weergegeven. Deze groepen horen bij de werelddelen Australië, Azië, Europa en Noord-Amerika.

- 2p **7** Noteer de letters a tot en met d op je antwoordblad.
Schrijf achter elke letter de naam van het juiste werelddeel.

Gebruik bron 2.

Een van de stippen in bron 2 is New York. Je kunt ook alleen de wijk Manhattan of de hele megalopolis Boswash, waar New York deel van uitmaakt, opnemen in deze grafiek.

- 2p **8** Noteer de namen Manhattan en Boswash op je antwoordblad.
Geef voor elk van deze twee gebieden aan of het in de grafiek linksboven, rechtsboven, linksonder of rechtsonder New York moet staan.

Gebruik atlaskaart 235F.

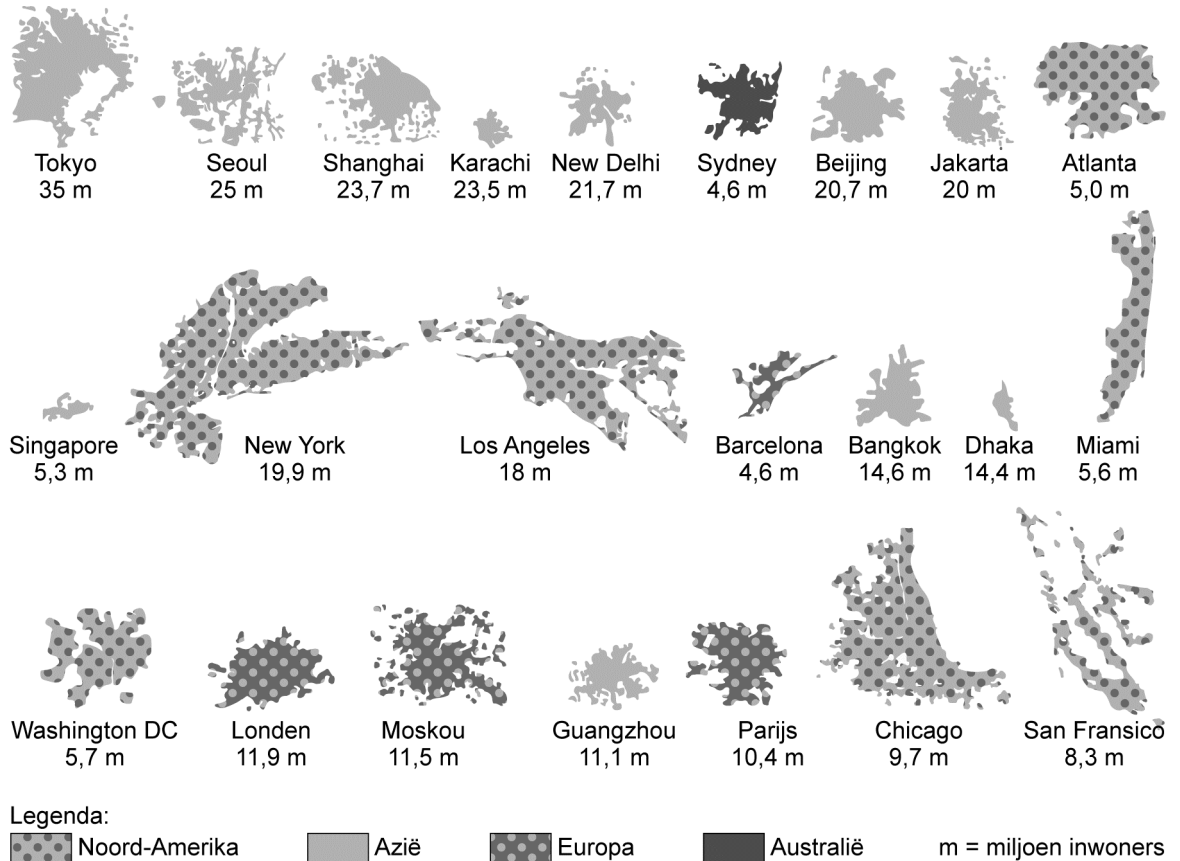
De groei van de steden Chicago, Parijs en Rotterdam verschilt van die van de steden Saõ Paulo, Cairo en Karachi.

- 2p **9** Geef
- het verschil in de groei van deze twee groepen steden;
 - de oorzaak van dit verschil.

Opgave 2 – Wereldsteden vergeleken

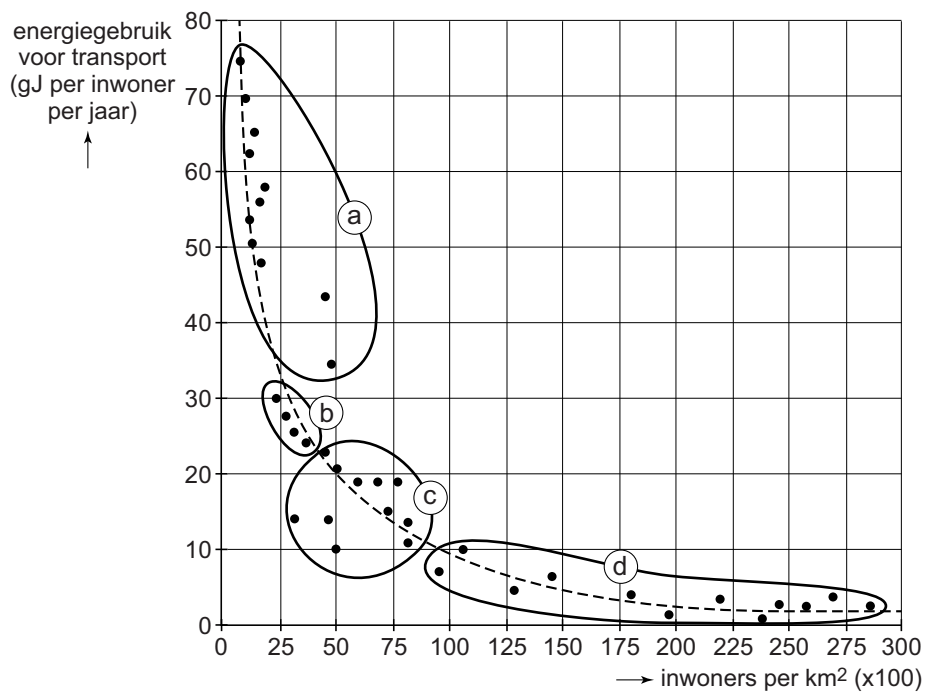
bron 1

Omvang van het bebouwde oppervlak en het aantal inwoners van wereldsteden

bron 2

Energiegebruik voor transport in relatie tot bevolkingsdichtheid

Het energiegebruik heeft betrekking op het transport van de bewoners binnen de stad.

Opgave 3 – De Aleoeten in Alaska

Gebruik de atlas.

In 1867 verkocht Rusland Alaska, inclusief de Aleoeten, aan de Verenigde Staten. Destijds waren het vooral Amerikanen die sceptisch waren over de aankoop van het woeste, onbegaanbare gebied. Rusland had Alaska achteraf gezien beter niet kunnen verkopen.

- 2p 10 Geef aan
- dat je uit atlaskaart 192A kunt afleiden dat de Aleoeten ooit Russisch grondgebied waren;
 - dat Rusland Alaska achteraf gezien beter niet had kunnen verkopen.

Gebruik de atlas.

Bij de Aleoeten komen de volgende verschijnselen voor: de Aleoetentrog, aardbevingen en actieve vulkanen.

- 3p 11 Geef aan op welke wijze elk van deze drie verschijnselen ontstaat.

Aardbevingen bij de Aleoeten leiden niet alleen tot gevaar op lokale en regionale schaal, maar ook op een andere schaal.

- 2p 12 Leg dit uit.
Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Gebruik de atlas.

Niet ver van de Aleoeten ligt de Emperorketen. Deze keten van onderzeese bergen in de Grote Oceaan vormt een geheel met de Hawaiiirug.

- 2p 13 Beschrijf het ontstaan van de Emperorketen.

Opgave 4 – Landdegradatie in de hak van Italië

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Gebruik de atlas.

In Apulië (of Puglia), een regio in de hak van Italië, valt weinig neerslag (zie atlaskaart 78A). Dit heeft te maken met de ligging van de Apennijnen.

- 2p 14 Geef aan op welke wijze
- de Apennijnen zijn ontstaan;
 - de Apennijnen van invloed zijn op de geringe hoeveelheid neerslag die valt in Apulië.

Gebruik bron 1.

Klimaatverandering leidt in Apulië tot verwoestijning. Veranderingen in de neerslag lijken hierin niet bepalend te zijn.

- 2p 15 Beschrijf de wijze waarop klimaatverandering in Apulië wel tot verwoestijning leidt.

In Apulië vindt als gevolg van de combinatie van het klimaat en het seizoensgebonden toerisme verzilting plaats.

- 3p 16 Beschrijf in drie stappen de wijze waarop juist deze combinatie leidt tot verzilting.

Gebruik de atlas.

Om verdere landdegradatie in de regio Apulië tegen te gaan, zijn investeringen nodig om de landbouw en het toerisme te verduurzamen. Afhankelijk van het schaalniveau waarop je kijkt, kun je verschillende conclusies trekken over de beschikbaarheid van voldoende financiële middelen hiervoor.

- 2p 17 Beredeneer dit door in te gaan op twee verschillende schaalniveaus.

Opgave 4 – Landdegradatie in de hak van Italië

bron 1

Verwoestijning in Zuid-Italië

Meer dan een vijfde deel van het grondgebied van Italië is gevoelig voor verwoestijning. De gebieden waar het risico op verwoestijning het grootst is, bevinden zich grotendeels in het zuiden van het land, in bijvoorbeeld Sardinië, Sicilië en Apulië (of Puglia). Deze laatste regio bevindt zich in hak van de Italiaanse laars. Akkerbouw en schapenhouderijen dragen er bij aan verwoestijning. Het seizoensgebonden toerisme draagt er bij aan verzilting.

Klimaatverandering maakt verwoestijning een steeds groter probleem in Zuid-Italië. Het deel van het grondgebied dat bestempeld kan worden als semi-aride wordt steeds groter en het deel dat bestempeld kan worden als humide steeds kleiner. Veranderingen in de neerslag lijken hierin niet bepalend te zijn.

Verwoestijning gaat in Zuid-Italië gepaard met andere vormen van landdegradatie. De schade van landdegradatie in Italië bedraagt tientallen tot honderden miljoenen euro's per jaar.

Opgave 5 – ASEAN en China

Bestudeer de bronnen 1 en 2 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

Sinds 2010 vormen een aantal ASEAN-landen samen met China een nieuw handelsblok (de ACFTA, zie bron 1). De Filipijnen en Indonesië hadden meer twijfels over het vrijhandelsverdrag met China dan Maleisië, Singapore en Thailand.

- 2p **18** Beredeneer vanuit de economische dimensie dat juist de Filipijnen en Indonesië meer twijfels hadden.

Gebruik bron 2.

Binnen de ACFTA hebben landen de keuze om producten van gevoelige of kwetsbare industrieën te beschermen.

- 2p **19** Noteer de cijfers 1 tot en met 4 uit bron 2 op je antwoordblad. Schrijf achter elk cijfer het land dat deze keuze heeft gemaakt. Kies uit: Indonesië, Maleisië, Singapore en Thailand.

Gebruik de kaartbladen van Zuidoost-Azië.

Binnen de ASEAN pleitte vooral Singapore voor een vrijhandelsverdrag met China. Hierbij speelden een economisch en een sociaal-cultureel kenmerk van Singapore een belangrijke rol.

- 2p **20** Geef dit economische en dit sociaal-culturele kenmerk van Singapore.

Gebruik bron 1.

Walden Bello, hoogleraar sociologie en Ganeshan Wignaraja, econoom bij de Aziatische ontwikkelingsbank, verschillen van mening over de betekenis van het vrijhandelsverdrag met China.

- 4p **21** Geef
- een argumentatie waarmee Bello zijn mening kan onderbouwen;
 - een argumentatie waarmee Wignaraja zijn mening kan onderbouwen.
- Ga in je argumentaties uit van de betekenis van het vrijhandelsverdrag met China voor landen als Laos en Myanmar.

Opgave 5 – ASEAN en China

bron 1

Oost-Azië vormt net als de EU één markt

Sinds 2010 vormen de ASEAN-landen de Filipijnen, Indonesië, Maleisië, Singapore en Thailand samen met China een nieuw handelsblok (de ACFTA: ASEAN-China Free Trade Area). Dit handelsblok telt veel meer inwoners dan de EU in Europa en de NAFTA in Noord-Amerika. In 2015 traden ook Vietnam, Laos, Cambodja en Myanmar toe tot de ACFTA. De onderlinge invoerheffingen zijn verdwenen, maar als een land een product bestempelt als 'gevoelig' of 'kwetsbaar' mag het de eigen producenten beschermen door importbelasting op dat gevoelige product te heffen.

De verwachtingen van het nieuwe vrijhandelsverdrag lopen sterk uiteen. Hoogleraar sociologie Walden Bello noemt het "een herhaling van de arbeidsverdeling in koloniale tijden". Ganeshan Wignaraja, econoom bij de Aziatische Ontwikkelingsbank, is juist erg positief over het verdrag. "Het wordt uiteindelijk één groot productie- en handelsgebied", stelt hij. De Aziatische Ontwikkelingsbank voorspelt tien procent groei per jaar voor het handelsblok.

bron 2

te beschermen product(en)	land
microchips	1
rijst	2
textiel, schoenen, staal	3
geen enkel product	4

Opgave 6 – Angkor in Cambodja

Bestudeer de bronnen 1 en 2 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

Gebruik de atlas.

Het tempelcomplex in Angkor is in eerste instantie gebouwd als eerbetoon aan de hindoestaanse god Vishnu. In de veertiende eeuw werd het complex veranderd in een boeddhistische tempel. Ook in andere delen van Zuidoost-Azië verloor het hindoeïsme sindsdien terrein.

- 1p **22** In welke drie landen in Zuidoost-Azië komt het hindoeïsme volgens de atlas tegenwoordig relatief het meeste voor?

Gebruik bron 1.

De akkerbouwactiviteiten van de Khmer hebben bijgedragen aan het verstopt raken van kanalen en het drinkwaterreservoir.

- 2p **23** Leg dit uit.
Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Gebruik de bronnen 1 en 2.

Het tempelcomplex van Angkor is gemaakt van zandsteen. Bomen dragen bij aan de afbraak van de tempels.

- 2p **24** Geef aan
- op welke wijze zandsteen wordt gevormd;
 - op welke wijze de bomen vooral bijdragen aan de afbraak van de tempels.

Gebruik de atlas.

In de periode november tot en met februari zijn de fysisch-geografische omstandigheden in Cambodja het meest geschikt voor toeristen.

- 1p **25** Met welke atlaskaart op continentale schaal kun je dit aantonen?

Opgave 6 – Angkor in Cambodja

bron 1

De mysterieuze ondergang van Angkor

Angkor is een tempelcomplex in Cambodja dat in de twaalfde eeuw gebouwd werd door een volk dat de Khmer genoemd wordt. Voor de bouw van de tempel werden grote blokken zandsteen gebruikt die waarschijnlijk via kanalen naar Angkor werden vervoerd. De kanalen maakten onderdeel uit van een ingenieus watermanagementsysteem, waartoe ook een groot drinkwaterreservoir behoorde.

Angkor werd in de vijftiende eeuw verlaten. De neergang van Angkor had een aantal oorzaken. Zo was er strijd met een naburig volk en vond er een afwisseling van extreem droge en extreem natte jaren plaats. De akkerbouwactiviteiten van de Khmer zelf hebben ook bijgedragen aan de ondergang van Angkor. In de periode waarin Angkor werd verlaten, werden grote hoeveelheden sediment afgezet in een aantal kanalen en het drinkwaterreservoir. Toen Angkor eenmaal was verlaten raakte het tempelcomplex overwoekerd door de jungle.

De herontdekking vond plaats in 1860 door de Franse ontdekkingsreiziger Henri Mouhot. Momenteel is Angkor een van de belangrijkste toeristische trekpleisters van Cambodja.

bron 2

Een boom op een van de tempels in Angkor

Opgave 7 – Ruimte voor de rivier de IJssel

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Gebruik atlaskaart 43C.

In de Neder-Rijn zijn stuwen aangelegd bij Driel, Amerongen en Hagestein. Met de aanleg van deze stuwen werden twee doelen nagestreefd, waarvan er één is af te leiden uit atlaskaart 43C.

- 2p **26** Geef aan welke twee doelen werden nagestreefd met de aanleg van deze stuwen.

De hoogwatergeul wordt vooral aangelegd om de afvoer te verbeteren.

- 1p **27** Geef aan waarom maatregelen bij de andere twee onderdelen van de drietrapsstrategie vooral meer bovenstrooms worden genomen.

Gebruik bron 1.

- 2p **28** Geef twee fysisch-geografische redenen waarom de hoogwatergeul juist op de in bron 1 aangegeven locatie is aangelegd.

Gebruik bron 1 en de atlas.

Bij extreem hoge waterstanden stroomt rivierwater de hoogwatergeul in. Dit heeft bij elk van de plaatsen Deventer, Veessen en Zwolle een ander effect op de waterstand van de IJssel:

- a vrijwel geen waterstandsdeling;
- b ongeveer 15 centimeter waterstandsdeling;
- c ongeveer 70 centimeter waterstandsdeling.

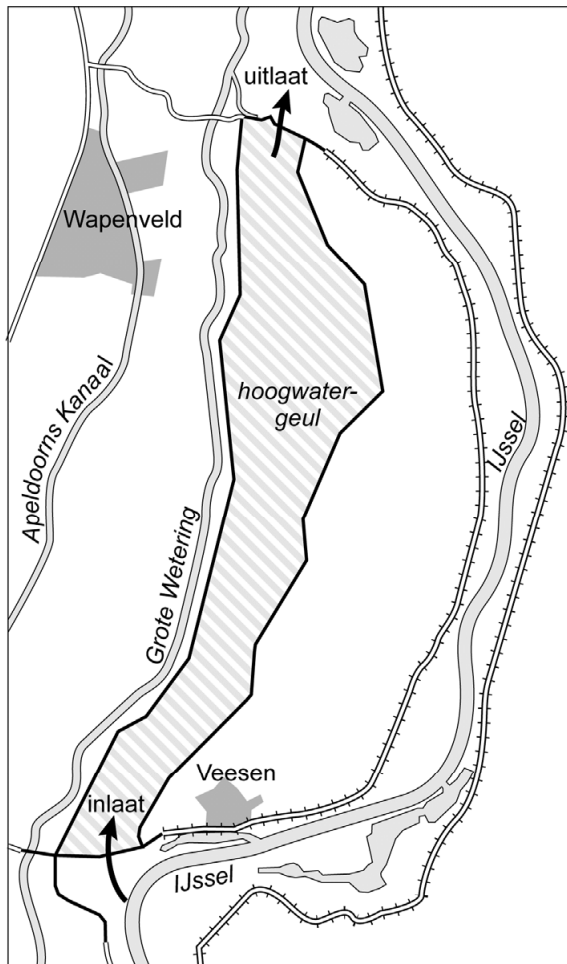
- 3p **29** Noteer de plaatsen Deventer, Veessen en Zwolle op je antwoordblad. Geef voor elke plaats aan
- welk effect (a, b of c) er plaatsvindt als de hoogwatergeul in gebruik is;
 - op welke wijze dit effect op de waterstand van de IJssel ontstaat.

Opgave 7 – Ruimte voor de rivier de IJssel

bron 1

Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld

Om gebieden beter te beschermen tegen hoge waterstanden in de IJssel is tussen Veessen en Wapenveld een acht kilometer lange hoogwatergeul aangelegd. Deze geul heeft een inlaat bij Veessen en een uitlaat bij Wapenveld. Bij extreem hoogwater stroomt water door de inlaat de geul in en via de uitlaat stroomt het water weer terug de IJssel in. De geul is geen gegraven geul, maar een laaggelegen gebied tussen twee nieuw aangelegde dijken. In dit gebied mogen geen woningen of bedrijven gebouwd worden. De landbouwkundige functie van het gebied blijft behouden. De hoogwatergeul zal gebruikt worden bij waterstanden die jaarlijks met een kans van 1:80 kunnen voorkomen.

ligging kaartfragment

Legenda:

--- winterdijk

— nieuw aan te leggen dijk

Opgave 8 – Amsterdam

Op oude haventerreinen bij Amsterdam maakt traditionele industrie steeds meer plaats voor een mix van wonen, cultuur, recreatie en creatieve industrie.

- 2p 30 Geef twee kenmerken die de oude haventerreinen tot gewilde locaties voor deze nieuwe functies maken.

In en rondom Amsterdam vindt metropoolvorming plaats.

- 2p 31 Geef aan dat hierdoor in andere delen van Nederland enerzijds *spread*-effecten en anderzijds *backwash*-effecten optreden.

Gebruik de atlas.

De Noordvleugel van de Randstad is de motor van de creatieve kenniseconomie. Dit heeft onder andere te maken met de goede internationale bereikbaarheid.

- 2p 32 Geef nog twee kenmerken van de Noordvleugel die eraan bijdragen dat juist dit deel van de Randstad de motor is van de creatieve kenniseconomie.

Amsterdam behoort tot de top 20 van belangrijkste steden in Europa. Afhankelijk van de dimensie van waaruit gekeken wordt, staat Amsterdam op een relatief hoge of een relatief lage positie in die top 20.

- 3p 33 Neem onderstaand schema over op je antwoordblad en vul het verder in.

dimensie	positie in de top 20 (kies uit: <i>relatief hoog</i> of <i>relatief laag</i>)	reden voor de relatief hoge of relatief lage positie van Amsterdam
politieke		
economische		
sociaal-culturele		

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.